

2009. december – Karácsony hava

Forgatókönyv. Összeállította: Both Zsuzsa és Szabó Kinga

Ismerkedős játék

Elvesztettem páromat, / Szép eladó lányomat, / Jer, ide, párom, / ..... nevű lányom!

Advent

A karácsonyi előkészület négyhetes időszaka.

Ég a gyertya, ég, / El ne aludjék, / A szívünkől a szeretet / Ki ne aludjék.

Ég a gyertya, ég, / Fusson a sötét, / Szívünkől a rosszaság is / Kitakarodjék!

Ég a gyertya, ég, / Nő a fényesség, / Sötét földhöz a fényesség / Egyre közelébb.

Ég a gyertya, ég, / Az adventi négy, / Azt lobogják, azt hirdetik: / Jézus, üdvöz légy!

December 4.: Borbála napja

Szent Borbála bányászok, tüzérek, várak védszentje.

Termésjósló nap. A gyümölcsfákról lemetszett ágat melegre tették, s ha az karácsonyra szépen kizöldellt, az jó termést jósolt a következő évre. Borbála napján az asszonyok nem fonhattak, mert az rosszat jelentett, például azt, hogy meg fog sántulni a szarvasmarha. Egyes vidékeken ezt az elképzelést konkrétan is megmagyarázták. Ha az asszony fon, akkor Borbála behajítja az ablakon az orsót, a fonál kóccá válik, rátekeredik a marhák lábára, és azok lesántulnak.

- Munkatilalom
- Jósló hiedelmek

December 6.: Miklós napja

Szent Miklós püspök emlékűnepe

Krisztus után 245-ben kis-ázsiai Anatóliában, Patara városában született, egy gazdag család gyermekeként. Már kisdéd korában csodálatos dolgok történtek vele. Születésének napján fűrésztése közben felállt a kis teknőben. Két hetes korában megkeresztelték, ettől fogva böjtnapokon csak egyszer szopott. Alig kezdte el iskoláit, mikor Patara városában nagy járvány tört ki, és mint kisgyermek, árvaságra jutott. Ezért a szüleitől örökölt hatalmas vagyonával apja testvéréhez, Patara érsekéhez, a város kolostorába költözött. Az Ő felügyelete mellett nevelkedett, s gyermekevei alatt megszerette a kolostori életet, majd iskoláinak befejeztével a papi hivatást választotta. Életét az emberiségnek és a gyermekek tanításának szentelte. Bárki kérte, mindig segített. Emberszeretete, segítőkészségének híre messze földre eljutott. Az emberek kezdték imáikba foglalni a nevét. 270-ben Jeruzsálembe tartó zarándokútján fergeteges vihart csendesített le a tengeren, emiatt a tengerészek védőszentjüként tisztelik. A zarándokútról visszafelé jövet betért imádkozni Anatólia fővárosába, Myra városba, ahol püspökké választották. 52 évig volt püspök.

Hiveivel való törődése miatt annyira megszerették, hogy nem csak püspöküknek, hanem vezetőjüknek is tartottak. Vagyonát az emberek megsegítésére fordította. Egyszerű emberként élt a nép között, miközben tanított és szeretetet hirdetett. Éhínség idején a teljes egyházi vagyont a nép étkeztetésére fordította, amiért szembekerült az egyházzal. Halála után ezért az engedetlenségért egy időre ki is tagadták az egyházból. Minden este órákig sétált a városka utcáin, beszélgetett az emberekkel, figyelt a gondjaikra.

A kolostor szomszédságában élt egy elszegényedett nemes ember, aki úgy elnyomorodott, hogy családja betévé falatjára is alig jutott. Három férjhezmenetel előtt álló lánya azon vitatkozott egy este, hogy melyikük adja el magát rabszolgának, hogy tudjon segíteni a családon, és hogy a másik férjhez tudjon menni. Ekkor ért a nyitott ablak alá Miklós püspök, és meghallotta a beszélgetést. Visszasietett a templomba, egy marék aranyat kötött keszkenőbe, és bedobta az ablakon. A lányok azt hitték, csoda történt. Majd egy év múlva ugyanebben az időben még egy keszkenő aranyat dobott be a második lánynak. Kisiettek, mert lépteket hallottak az ablak alól. Akkor látták, hogy egy piros ruhás öregember siet el a sötétben. Harmadik évben ezen a napon nagyon hideg volt, és bepalánkolva találta az ablakot. Ekkor felmászott a sziklaoldalban épült ház tetejére, és a nyitott tűzhely kéményén dobta be az aranyat. A legkisebb lány éppen ekkor tette harisnyáját a kandallószerű tűzhely mellé száradni, és az arany pont beleesett. Az ismeretlen jótevőről kezdték azt hinni, hogy a hóborította Taurus hegyről maga a Tél-Apó jön el ezekkel az ajándékokkal. Idővel azonban kitudódott a titok, hogy a jótevő maga Miklós püspök, ugyanis a legkisebb lánynak bedobott aranyban volt egy olyan darab, amit a helyi aranykereskedő előzőleg Miklós püspöknek adott egy szerencsés üzletet követően. Ezt felismerve már mindenki tudta, hogy ki a titokzatos segítő! De kiderült ez abból is, hogy december 5-én, a névnapja előestéjén rendszeresen megajándékozta a gyermekeket mindenféle édességgel. Ezért az adakozásaiért a nép elnevezte „Noel Baba” -nak, ami azt jelenti: „Ajándékozó Apa”.

A keresztényüldözések alatt őt is elfogták, éhezették, kínozták, de kivégezni nem merték.

325-ben részt vett a niceai Első Ökumenikus Zsinaton, ahol egy szenvedélyes vitában arcul ütötte Ariust. Ezért a tettéért azonnal elmozdították a Zsinatból, és felmentették püspöki teendői alól. Még azon az éjszakán a Zsinat több tagjának egyazon különös álma volt: Nikolas jelent meg előttük, egyik oldalán Isten állt, kezében az evangéliummal, a másik oldalon Szűz Mária érseki paláttal, így kinyilvánítva szimpátiájukat a magáról megfélemlített püspök iránt. Az ámulatba esett tanácstagok azonnal Nikolashoz siettek, és bocsánatot kérve visszahelyezték pozíciójába. Ettől fogva óriási tiszteletnek örvendett, mindenki úgy tekintett rá, mint egy nagy emberre, aki nem esztelen dühből vágta arcon az istenkáromló Ariust, hanem Isten iránti buzgalomból.

Hosszú, békés öregkort ért meg. A legenda szerint lelkét (342 december 6-án) angyalok vitték végső nyughelyére, ahol egy tiszta forrás eredt.

Szent Miklós ének

Ó, aki Szent Miklóst szereti, és aki híven szolgál neki, / Azt bármikor megsegíti, védelmében részesíti / Szent Miklós, Szent Miklós.

Ki az ő udvarában pihen, segíti szárazon és vízen. / Ellenségtől azt megmenti, nem hagyja őt bűnbe esni / Szent Miklós, Szent Miklós.

Miklós-napi szokások:

- láncos Miklósok
- Mikulásos alakoskodás,
- Miklós napi tréfás gyóntatás
- ajándékozás

December 13.: Luca napja

Szent Luca vértanú ünnepe. Gonoszjáró nap, védekezés a boszorkányok rontása ellen.

- Játék: *Ki vagy te?*
- Munkatilalom: fonás, varrás
- Lucaszék
- Kotyolás, lucázás

Dunántúli lucázó ének

*Luca, Luca, kitty-kotty, kitty-kotty, / Galagonya kettő, három, / Száraz körtét várom,
Ha nem adnak szalonnát, / Levágom a gerendát,
Ha nem adnak hurkát, / Elviszem a Julcsát,
Ha nem adnak körtét, / Elviszem a Böskét!
Luca, Luca, kitty-kotty, kitty-kotty, / Galagonya kettő, három!*

Jóslások, varázsló eljárások

Hagymakalendárium: egy jókora fej vöröshagymát négyfelé vágta és szíjjelszedték ízekre. Kiválasztottak tizenkét egészséges lemezt és mindegyikbe egy csipetnyi sót szórtak. A hagymalemezeket sorban egy tányérba vagy tepsibe tették, megjegyezve, hogy melyik milyen hónapot jelöl, és az óév utolsó estéjén feltették a kemence tetejére. Megnézték, hogy melyik hónap lemezén olvadt el a só. Az a hónap esős lesz, s amelyikben száraz maradt, abban a hónapban nem lesz eső.

Lucabúza: ha karácsonyra kizöldül, akkor a következő évben jó búzatermesre lehet számítani.

Szentcsalád-járás

Karácsony előtt kilenc napon át tartó paraszti ájtatosság. A Szentcsalád-járás (vagy szálláskeresés, Szentcsalád-kilenced) a karácsony vigíliáját közvetlenül megelőző időszak egyik legfiatalabb szokása az adventi várakozás ünnepélyesebbé tételét szolgálja, lelkileg készíti elő az ünnepet. December 15-től 24-ig több szálláskereső csoport is járt egy-egy faluban, többnyire asszonyok, akik egy előimádkozó vezetésével indultak el, majd naponta más-más csoporttag házáat keresték fel. A szálláskereső asszonyok a befogadó családnál az asztalon előkészített alkalmi házioltáron elhelyezik a Szent Család képét, majd az asztalt körbeülve először a Szent Család minden tagjához külön imádkoznak. A szálláskeresőket a végén a háziasszony megvendégeli friss süteménnyel.

December 21.: Tamás napja

Hitetlen Tamás néven emlegetett apostol emléknapja.

Jézus tanítványának, Tamás apostolnak az emlékűnnepe. Ő volt a tanítvány, aki nem hitt Jézus feltámadásában, ezért hitetlen Tamásként emlegetik. Tamás napon már szentelik a karácsonyi ételeket. A néphit szerint Tamás napja kiválóan alkalmas disznóölésre. (Ez persze sokéves tapasztalaton is alapul, hiszen ilyenkor már általában beállt a fagy.)

Házasságjóslás.

Gyógyító erejű disznóháj. Varázsige: *Áj, báj, kecskeháj, / ha meggyógyul, majd nem fáj.*

December 24.: Ádám-Éva napja, szenteste

Karácsony vigíliája, Jézus születésének ünnepe

Kántálás, betlehemezés

Betlehem kis falujába / Karácsonykor éjjeltájba

Fiúisten ember lett / Mint kisgyermek született.

Őt nevezték Jézuskának / Édesanyját Máriának

Ki pólyába takarta / Lefektette jászolyba.

Az angyalok fenn az égbe / Mennyei nagy fényességbe

Zengették az éneket / Dicsőség az Istennek.

Pásztorok a falu mellett / Báránkákat legeltettek

Hallották az éneket / Betlehembe siettek.

Megtalálták a jászolba / Jézuskát az istállóba

És őt szívből imádták / Mennynek, s földnek királyát.

(Buzai karácsonyi ének)

Karácsonyi asztal

A karácsonyi asztalra vagy alá, vagy akár csak a közelébe helyezett tárgyak, eszközök különleges mágikus hatalommal voltak felruházva. Akarácsonyi abroszt csak egyetlen ünnepi alkalomra használták, ezentúl vetőabroszként vagy sütőabroszként alkalmazták, hogy a termés bő legyen, vagy hogy a kenyér jól sikerüljön. Az asztal alá szénát, szalmát vitt be a gazda, hogy azután az állatok alá tegye, ezzel biztosítva egész esztendőre az egészségüket. A bő termést igyekeztek befolyásolni a szintén az asztal alá helyezett magvakkal, szemes terményekkel teli szakajtókkal. Ez utóbbiakat többnyire a tyúkoknak adták, hogy jobban tojjanak. A karácsonyi ételek böjtösek voltak, de sokat és sokféléet ettek, hogy a következő esztendőben elegendő ételük legyen. Úgy gondolták, ha karácsonykor halat, tököt, mákos laskát, paszulyt, borsót, lencsét esznek akkor a következő évben sok pénzüik lesz. Volt, ahol a vacsora 21 féle eledelből állt össze hal, paszulyleves, mákos guba, derelye, túrós galuska, ostya, dió, alma, fokhagyma, vöröshagyma, méz, aszalt szilva, bors, szőlő, sült tök, fehér kenyér, mákos és diós kalács, bor, pálinka. A karácsonyi dióevés mindenütt szokás volt. A dióval teli tálat a család körül ülte, majd sorban mindenki választott. Az ép egészséges dió jó egészséget, míg a sérült rossz dió betegséget jelentett. A dió jelentette a gyerekeknek a játék örömet. A földre tett diót körül állták. Sorban gurították a diójukat és aki eltalálta ezé lett a kitett dió. Ha nem sikerült a találat az ő diója is a földön maradt.

December 25.: Karácsony napja

Egyházi és családi ünnep, munkatiltalom. Tilos volt e napon a kölcsönkérés, kölcsönadás is, mert kivinné a házból a szerencsét.

December 26.: Karácsony másodnapja, István napja

A leggyakoribb keresztnevek közé tartozik a magyar nyelvterületen az István. Minthogy a karácsonyi ünneppel is egybeesik, külön ünneplő szokásai alakultak ki. Gyakran István- és János-köszöntőket aktualizálnak más névnapra is.

December 27.: János napja

E naphoz a borszentelés szokása kapcsolódott, mely a borvidékeken máig él. A szentelt bornak is – mint minden egyéb szentelménynek – mágikus erőt tulajdonítottak. Beteg embert és állatot gyógyítottak vele. Öntöttek a boroshordókba is, hogy ne romoljon el a bor. Szólásként él a *Szent János áldása*, a búcsúzáskor megivott utolsó pohár borral kapcsolatosan.

János napi köszöntők:

Kelj fel János, ne aludjál / Neved napjára virradtál

Ma van János neve napja / Az Úr Jézus neki adta.

Felkelt János, nem aluszik / Velünk együtt vigadozik

Jánosnak hát kívánjunk jót / Hogy ne zárja bé a sírbolt. (Magyaró)

Csúszik a nyúl a fagyon, / János napja ma vagyon, / Egészségbe' maradjon!

Játék:

János úr készül németi Bécsbe, / Lovai vannak nyergelőbe, / Kantárszára forgandóba.

Hajtsd előre magadat, / Azt a hosszú hajadat, / Csillag derekadat.

A gyermekek párosával állnak, feltartott karral kaput tartanak. Az utolsó pár átbújik a kapuk alatt, beáll elsőnek, és szintén kaput tart. Ugyanígy bújik át a többi pár is.

December 28.: Aprószentek napja

Aprószentek: a Krisztusért mártírhalált halt betlehemi kisdedek szenvedéseit jelképezi; „aprószent” minden fiúccsecsemő, akit Heródes király a gyermek Krisztus keresésekor megöletett. Kalotaszegen az aprószentek napi vesszőzést, korbácsolást „mustármagadás”-ként tartották számon. Azért nevezték mustármagozásnak, mert a gyermekeket csípős vesszővel verik, s az csíp, mint a mustár. Azért a verés, hogy akkor a gyermekek annyit szenvedtek, szenvedjenek a mostaniak is.

Jegenyei aprószentek köszöntő:

Én is elindultam Heródes nyomdokán

Nem azért jöttem, hogy karddal vagy puskával meglőjem,

Hanem egy csípős vesszővel megaprószentekeljem.

December 31: Szilveszter

A regölés kereszténység előtti évzáró-évkezdő szokás. Lényege ennek is a szerencse, bőség, termékenység biztosítása. Minden eleme, motívuma régies, ill. más-más időszakból való, nem mindig egyértelműen megfejtett.

(A következő oldalon regölő szövege!)

Porka havak esedesnek – de hó reme, róma.
Nyúlak, rókák játszadoznak – de hó reme, róma.
Bényomoztunk a faluba – de hó reme, róma.
Fóris Mózsés udvarába – de hó reme, róma.
Ottan látánk rakval házat – de hó reme, róma.
Abba látánk vetve ágyat – de hó reme, róma.
Küjjel fekszik jámbor gazda – de hó reme, róma.
Beliül fekszik gyenge hölgye – de hó reme, róma.
Közbül fekszik párizs gyermek – de hó reme, róma.
Serkengeti atyját s anyját: – de hó reme, róma.
– Kelj fel, atyám! Kelj fel, anyám! – de hó reme, róma.
Mert bejöttek a régiek! – de hó reme, róma.
Régi törvény: nagy rét ökör – de hó reme, róma.
Annak fele regösöké – de hó reme, róma.
Hátán hosszan sült pecsenye – de hó reme, róma.
Annak fele regösöké – de hó reme, róma.
Szarva teli főtt pereccel – de hó reme, róma.
Annak fele regösöké – de hó reme, róma.
Farka bojtján egy korsó sör – de hó reme, róma.
A maradjon a gazdának! – de hó reme, róma.
Kődökibe köből komló – de hó reme, róma.
A maradjon az asszonynak – de hó reme, róma. (Kénos-Udvarhely)

Kézműves foglalkozás: karácsonyfadíszek – csuhéangyalkák.

Bábos betlehemes.